

Marcin Idzik

Wybrane problemy finansowania przedsiębiorstw mikro, małych i średnich

---

Ekonomiczne Problemy Usług nr 63, 91-99

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

MARCIN IDZIK

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego

**WYBRANE PROBLEMY FINANSOWANIA
PRZEDSIĘBIORSTW MIKRO, MAŁYCH I ŚREDNICH**

Wprowadzenie

Rozwój przedsiębiorstw zdeterminowany jest w dużym stopniu przez swobodny dostęp do kapitałów, a problem barier napotykanym przy pozyskiwaniu ich jest jednym z najpoważniejszych czynników ograniczających rozwój polskich przedsiębiorstw¹. Wybór konkretnego źródła finansowania zależy od formy działania firmy, stopnia jej rozwoju oraz pożądanej struktury i kosztów kapitału². Banki komercyjne, które miały być motorem przedsiębiorczości³, obawiają się sektora małych i średnich przedsiębiorstw, a w szczególności mikroprzedsiębiorstw⁴.

Powstaje zatem pytanie, w jakim stopniu o zakresie i sposobie finansowania przedsiębiorstw decydują uwarunkowania po stronie podaży kredytów (bariery po stronie banków), a w jakim stopniu uwarunkowania po stronie popytowej (bariery po stronie przedsiębiorców)⁵. Poszukiwano również odpowiedzi na pytania:

---

¹ *Audyt Bankowości Mikroprzedsiębiorstw 2010*, Research International Pentor, Warszawa 2010, s. 4–10.

² M. Siudak, *Zarządzanie kapitałem przedsiębiorstwa*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, Warszawa 2001, s. 8–10.

³ V. Wallace, A. Herrick, *What Banking Leads to Become*, Strategy + Business, issue 57, Booz & Co, Winter 2009, s. 45.

⁴ *Warunki powstawania i działalności oraz perspektywy rozwojowe polskich przedsiębiorstw 2005*, GUS, Warszawa 2005, s. 16.

⁵ Ch. Skinner, *The future of banking in a globalised world*, John Wiley & Sons, Ltd., Chichester 2007, s. 76–84.

Jak szeroki jest obszar niezaspokojonego popytu przedsiębiorstw na produkty kredytowe? Czy banki są partnerami w działalności gospodarczej?⁶

Źródło danych empirycznych stanowiły wyniki niepublikowanych dotąd badań przeprowadzonych przez Research International Pentor. Badania realizowano metodą CAPI – wywiadu bezpośredniego wspomaganego komputerowo. Badania objęto próbę przedsiębiorstw liczącą N = 1400, w tym odpowiednio próby liczące N = 800 mikrofirm oraz N = 600 firm małych i średnich⁷. Badania zrealizowano w okresie kwiecień–maj 2010 roku.

1. Źródła finansowania działalności przedsiębiorstw

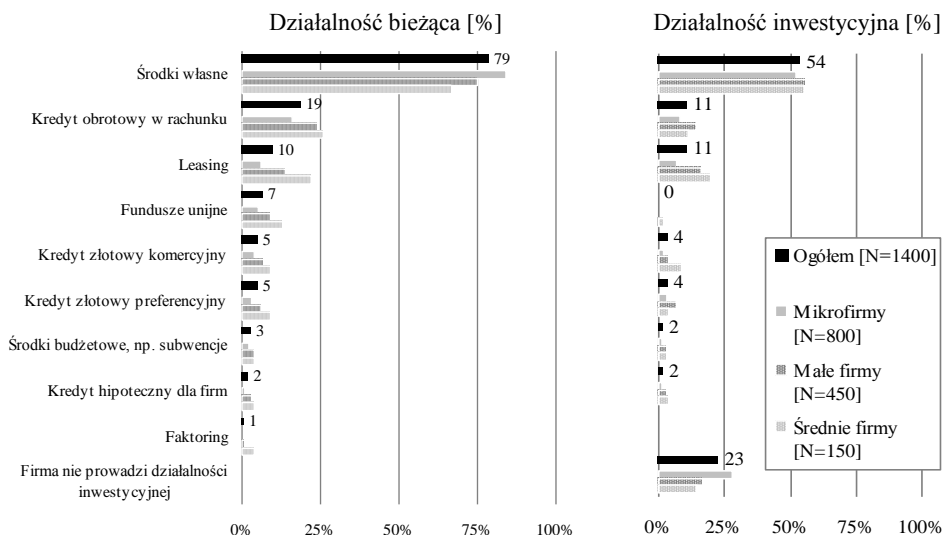
U podstaw decyzji związanych ze sposobem finansowania zarówno bieżącej, jak i inwestycyjnej działalności przedsiębiorstwa leżą czynniki obiektywne związane z potencjałem ekonomicznym przedsiębiorstwa lub przyjętą strategią rozwoju. Ważnym aspektem jest również wiedza przedsiębiorcy o możliwości skorzystania z różnych źródeł finansowania zewnętrznego oraz ich dostępności, a także ocena źródeł jako adekwatnych do potrzeb finansowych przedsiębiorstwa. Dominującym w świadomości polskich przedsiębiorców sposobem finansowania działalności przedsiębiorstwa są środki własne, wymieniane przez sześciu na dziesięciu przedsiębiorców. Kredyty bankowe jako źródło finansowania działalności przedsiębiorstwa są znane mniej niż połowie samozatrudnionych, a w grupie małych i średnich firm wskazuje je przynajmniej 60% zarządzających przedsiębiorstwami⁸. Leasing jako sposób finansowania przedsiębiorstwa znany jest ponad 40% samozatrudnionych i mikrofirm, ponad połowie małych przedsiębiorstw i 70% średnich firm. Jako możliwe źródło finansowania działalności przedsiębiorstw wskazywane są również kredyty konsumpcyjne.

---

⁶ Kontynuację omawianej problematyki przedstawiono w opracowaniu „Wybrane aspekty bankowej obsługi mikro i małych przedsiębiorstw” zawartym w niniejszej publikacji, gdzie poszukiwano odpowiedzi na pytania: Jakie są wyobrażenia przedsiębiorców o bankach funkcjonujących w Polsce? Jakie są oczekiwania przedsiębiorców wobec banków, na ile banki zaspokajają te potrzeby? Jak oceniana jest relacja przedsiębiorstwo–bank?

⁷ Badaniami objęto reprezentatywną ogólnopolską losowo dobraną próbę kadry zarządzającej przedsiębiorstw. Przez przedsiębiorstwo mikro rozumiemy przedsiębiorstwo zatrudniające nie więcej niż 10 osób i mające roczny przychód netto poniżej 2 mln euro lub sumę aktywów w bilansie rocznym poniżej 2 mln euro, przedsiębiorstwo małe – przychody roczne netto 2–10 mln euro i zatrudnienie 10–45 osób, przedsiębiorstwo średnie – obroty 10–50 mln euro oraz zatrudnienie 50–250 osób.

⁸ W. Orłowski, R. Pasternak, K. Flaht, D. Szubert, *Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu*, PARP, Warszawa 2010, s. 118–124.

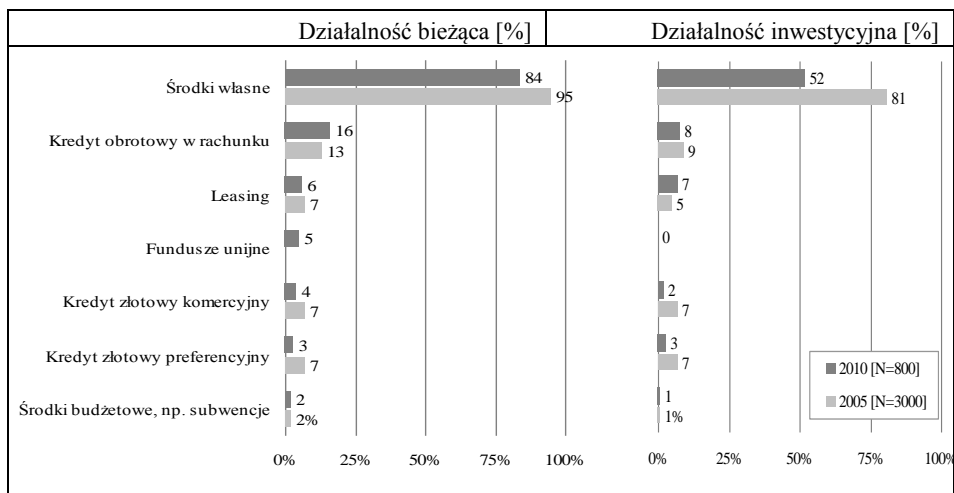

Rys. 1. Źródła finansowania działalności bieżącej oraz inwestycyjnej przedsiębiorstwa

Źródło: *Audyt Bankowości Mikrofirm 2010; Audyt Bankowości MŚP 2010*, Pentor.

Wielkość firmy jest czynnikiem mającym silny wpływ na poziom wiedzy, potrzeby i zachowania przedsiębiorstw na rynku finansowym. To znaczy im większa firma, tym większa znajomość różnych instrumentów finansowych i chęć korzystania z nich, jednak w polskich warunkach podstawowym źródłem finansowania działalności – zarówno w sferze świadomości, jak i faktycznych zachowań – są własne zasoby przedsiębiorstwa. Na to źródło wskazuje średnio przeciętnie dwie trzecie firm z sektora MŚP.

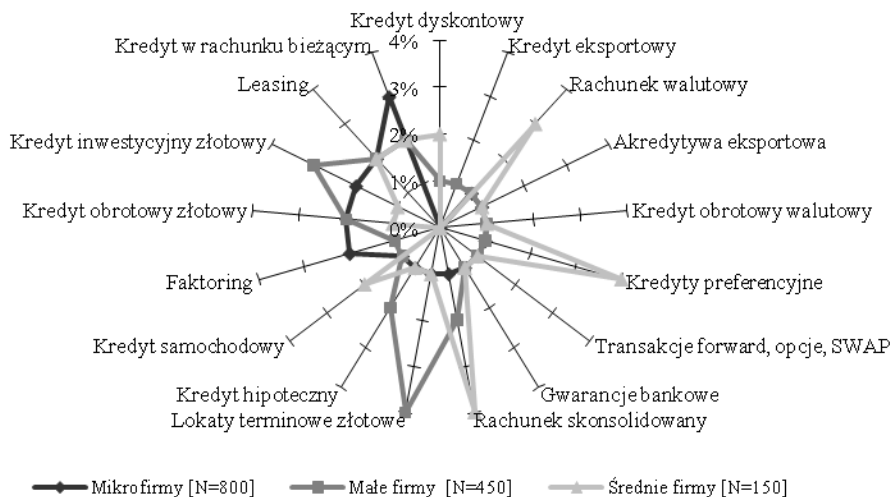
Praktyka finansowania działalności gospodarczej pokazuje, że bez względu na to, czy firmy skupiają się na działalności bieżącej, czy też na inwestycjach, dominującym źródłem finansowania są środki własne (rysunek 1), zaś chęć korzystania z jakichkolwiek innych instrumentów finansowych jest niewielka (rysunek 3). Z kredytów obrotowych korzysta co piąte przedsiębiorstwo, na leasing decyduje się 6% mikrofirm, 14% małych i 22% średnich przedsiębiorstw. W przypadku działalności inwestycyjnej na własnych zasobach polega przeszło połowa podmiotów gospodarczych. Badania umożliwiły porównanie form finansowania w grupie mikrofirm w okresie 2005–2010. W przypadku mikrofirm na przestrzeni lat 2005–2010 można zauważyć mniejszą skłonność do opierania się na własnych zasobach finansowych, zwłaszcza w przypadku działalności inwestycyjnej – spadek z 81% o blisko 30 punktów procentowych (rysunek 2), jednak nie idzie za tym zwiększone zainteresowanie korzystaniem z innych źródeł finansowania.

Rys. 2. Zmiany źródeł finansowania działalności mikrofirm w latach 2005–2010

Źródło: *Audyty Bankowości Mikrofirm 2005; Audyt Bankowości Mikrofirm 2010*, Pentor.

Ograniczone źródła finansowania działalności są częścią większego problemu, firmy w większości nie przejawiają chęci korzystania z nowych usług bankowych. Deklarowana chęć skorzystania z jednego z dostępnych produktów nie przekracza 4% (rysunek 3).

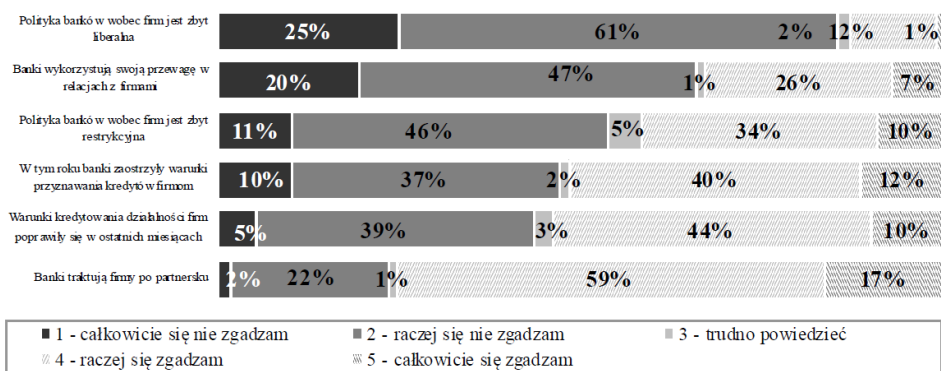

Rys. 3. Chęć korzystania z usług bankowych, z których firma nie korzysta w 2010 r.

Źródło: *Audyty Bankowości Mikrofirm 2010; Audyt Bankowości MŚP 2010*, Pentor.

W wąskiej grupie przedsiębiorstw zainteresowanych korzystaniem z nowych usług ujawnia się zależność, zgodnie z którą potrzeby oraz chęć skorzystania z nowy produktów i usług banków są ściśle związane z wielkością firmy (rysunek 3). Poziom zainteresowania przedsiębiorstw usługami bankowymi, z których nie korzystają, jest stosunkowo niski, co w połączeniu z faktem, iż przedsiębiorstwo w Polsce korzysta przeciętnie z trzech produktów, pozostawia ogromny obszar do wzrostu rynku usług bankowych.

Uzupełnienie uwarunkowań korzystania z kredytów bankowych przez przedsiębiorstwa stanowią opinie pracowników banków uzyskane w ramach badań Monitor Bankowy realizowanych przez Research International Pentor. Najpowszechniej napotykanym przez komitety kredytowe banków problem przy analizowaniu wniosków kredytowych podmiotów gospodarczych to brak zabezpieczeń lub zbyt słabe zabezpieczenia. Powszechnym problemem jest również brak historii lub zdolności kredytowej. Wnioski kredytowe składane głównie przez przedsiębiorców segmentu mikrofirm oceniane są przez bankowców przeważnie niekorzystnie. Ich jakość zdecydowanie odstaje od tej, jaką reprezentują wnioski składane przez duże firmy czy nawet firmy sektora MŚP⁹. Mimo to, zdaniem trzech czwartych przedstawicieli banków, relacje pomiędzy bankami a firmami mają charakter partnerski (rysunek 4). Ponad połowa przedstawicieli banków uważa, że warunki przyznawania kredytów firmom w 2010 roku zaostrzyły się. Blisko połowa przedstawicieli banków (43%) sądzi jednak, że polityka banków wobec firm jest zbyt restrykcyjna, a co trzeci respondent jest zdania, że banki wręcz wykorzystują w kontaktach z firmami swoją przewagę nad nimi.

Rys. 4. Polityka banków wobec firm w 2010 r. w ocenie reprezentantów banków

Źródło: *Monitor Bankowy*, ZBP/Pentor 2010, [N = 200].

⁹ *Monitor Bankowy 2010*, Research International Pentor, Warszawa 2010, s. 6–8.

Banki nie kryją, że z rezerwą podchodzą do finansowania sektora przedsiębiorstw, a w szczególności mikroprzedsiębiorstw. Trudności z dostępem do kapitału obcego w przypadku mikroprzedsiębiorstw spowodowane są kilkoma czynnikami, takimi jak: duża podatność na bankructwa, niepełna informacja o małych i średnich przedsiębiorstwach, wysokie wymagania odnośnie do gwarancji i zabezpieczeń, relatywnie mała skala prowadzonej działalności.

Bariera korzystania ze środków finansowych w postaci kredytów bankowych leży również częściowo po stronie przedsiębiorców, których poziom wiedzy o podstawowych nawet produktach kredytowych w ocenie bankowców jest niewielki. Mimo to około jednej trzeciej badanych uważa, że bardzo dobrze zna wachlarz usług oferowanych przez banki, 60% ocenia poziom znajomości tej oferty dość dobrze. Te dane nie znajdują potwierdzenia w praktyce poszukiwania źródeł finansowania działalności czy choćby w ogólnej wiedzy o nich.

2. Postawy wobec finansowania zewnętrznego

Uzupełnienie ogólnego obrazu rynku stanowi analiza segmentacyjna, której celem było wyłonienie homogenicznych segmentów przedsiębiorców pod względem strategii finansowania przedsiębiorstwa¹⁰. W ramach analizy wyłonione zostały grupy różniące się między sobą w następujących obszarach: postaw wobec finansowania, postawy wobec zarządzania, podejmowania decyzji, oczekiwań wobec wsparcia zewnętrznego oraz postaw wobec kryzysu. Segmentacja została zrealizowana w oparciu o analizę klas latentnych (LCA), wykorzystującą do segmentacji nie tylko zebrane zmienne, ale również zmienne ukryte. W efekcie wyodrębniono i umownie nazywano następujące segmenty¹¹: antyformaliści (stanowiący 41% firm mikro, małych i średnich), samowystarczalni (28%), racjonalni zdystansowani (odpowiednio 19%), bezradni (7%), pesymiści szukający wyjścia (3%) oraz wierzący w siebie (2%).

Najliczniejszą grupę wśród polskich firm sektora MŚP stanowią te, które umownie można nazwać antyformalistami. Co trzeci przedstawiciel tej grupy to samozatrudniony, dwie trzecie to mikrofirmy, 42% firm w tym segmencie finansuje swoją działalność z własnych środków (tabela 1). Przedsiębiorcy z tego segmentu niechętnie zaciągają kredyty, obawiają się trudności w ich spłacie, są jednak dość przychylni wobec dotacji, ale rzadko się o nie ubiegają, obawiają się formalności.

---

¹⁰ Analiza segmentacyjna została wykonana w ramach badań zrealizowanych w projekcie *Procesy inwestycyjne i strategie przedsiębiorstw w czasach kryzysu*, PARP, 2010. Badania przeprowadzono w grudniu 2009 roku na próbie przedsiębiorstw sektora MŚP w Polsce o liczebności $N = 1206$, obejmując przedsiębiorstwa mikro, małe i średnie. Więcej informacji: W. Orłowski i in., *op.cit.*, s. 124–148.

¹¹ W. Orłowski i in., *op.cit.*, s. 146–148.

Przeszło jedną na cztery firmy w sektorze MŚP zaliczono do segmentu samowystarczalnych. Nadreprezentowane są w nim mikrofirmy (80%). Ich główną cechą jest odrzucanie zewnętrznych źródeł finansowania firmy, 60% przedsiębiorstw z tego segmentu polega na własnych zasobach. Przedsiębiorcy z tego segmentu są zainteresowani zaciąganiem kredytów w sytuacjach nadzwyczajnych, takich jak duże inwestycje lub kłopoty finansowe.

Segment racjonalnych zdystansowanych obejmuje co piątą firmę MŚP. Ponad połowa dobrze ocenia swoją sytuację finansową. Są otwarte na różnorodne źródła finansowania. Nie boją się zaciągania kredytów ani ubiegania się o dotacje. Przeszło co trzecia firma polega na własnych zasobach, podobny odsetek – na kredytach gospodarczych.

Relatywnie wąski segment stanowią pesymiści szukający wyjścia. W tej grupie mikrofirmy stanowią blisko 90%, a 60% z nich źle ocenia swoją sytuację finansową. Jako dobrą lub bardzo dobrą sytuację finansową ocenia co dziesiąte przedsiębiorstwo w tym segmencie. Przeszło dwie trzecie przedsiębiorstw z tego segmentu zaciąga kredyty bankowe udzielane na działalność gospodarczą, co trzecia firma korzysta z leasingu, co piąta ma otwartą linię kredytową w banku, 8% firm w tym segmencie finansuje swoją działalność z kredytów konsumpcyjnych (tabela 1).

Tabela 1
Wykorzystywane źródła finansowania działalności firmy w podziale na segmenty [%]

	Antyformaliści	Samowystarczalni	Racjonalni zdystansowani	Bezradni	Pesymiści szukający wyjścia	Wierzący w siebie
Liczebność	N = 503	N = 332	N = 224	N = 79	N = 37	N = 29
Własne zasoby finansowe	42	60	36	68	79	33
Kredyty bankowe dla firm	8	4	37	1	69	58
Leasing	9	6	19	8	31	11
Linia kredytowa w banku	11	2	21	0	21	30
Fundusze unijne	2	2	7	0	0	5
Kredyty preferencyjne	4	0	4	0	1	7
Pożyczki od znajomych, rodziny	2	2	1	4	4	0
Kredyty konsumpcyjne	2	1	2	1	8	1

Źródło: W. Orłowski i in., *op.cit.*, s. 104.

Najmniej liczny segment na rynku stanowią wierzący w siebie. Nadreprezentowane są w nim mikrofirmy. Trzy czwarte podmiotów w tej grupie dobrze ocenia swoją sytuację finansową. Przedsiębiorcy z tego segmentu są bardzo otwarci na różne zewnętrzne źródła finansowania działalności. Kredyt jest dla nich normalną

formą finansowania, ponad połowa firm korzysta z kredytów na działalność gospodarczą.

Ostatnią wyodrębnioną grupą, stanowiącą 7% przedsiębiorstw w Polsce, jest segment nazwany bezradni. Ponad jedną trzecią segmentu stanowią samozatrudnieni. Przedsiębiorcy tego segmentu są bardzo zdystansowani wobec zewnętrznych źródeł finansowania. Więcej niż co trzecia firma w ogóle nie ufa instytucjom otoczenia biznesu.

Podsumowanie

Przedsiębiorcy w Polsce mają bardzo ograniczoną wiedzę na temat możliwych źródeł finansowania działalności. Powszechnie znane są tylko sposoby najprostsze. Niskiej świadomości na temat możliwych źródeł finansowania towarzyszy również niewielkie wykorzystanie istniejących możliwości.

Wprawdzie szereg barier związanych z korzystaniem z zewnętrznych źródeł finansowania tkwi po stronie przedsiębiorców, nie oznacza to jednak, że reprezentowana przez banki postawa jest w pełni usprawiedliwiona. Ważne znaczenie ma polityka kredytowa banków, która zarówno przez przedsiębiorców, jak i samych bankowców jest oceniana jako zbyt ostra. W skorzystaniu z oferty kredytowej małym firmom często przeszkadza nieumiejętność sprostania wymaganiom stawianym przez banki.

Przełamania wymaga również fundamentalna bariera związana z kompetencjami i wiedzą przedsiębiorców o ofercie bankowej oraz innych alternatywnych źródłach finansowania działalności firmy. Większość przedsiębiorców mikro nie posiada jasno sprecyzowanej strategii działania, co jest również jednym z czynników niekorzystnie wpływających na konkurencyjność oraz zdolność do korzystania z zewnętrznych źródeł finansowania.

CHOSEN PROBLEMS OF FUNDED THE MICRO, SMALL AND MEDIUM SIZED ENTERPRISES

Summary

The study presented results of the analysis on the circumstances determinants considerations of using the external sources of financing companies' activities. The empirical material was comprised of the results of the newest, unpublished, surveys among the entrepreneurs on a nationwide, representative sample of N = 1400 micro, small and medium sized companies. The study analyzed the conditions of using the

external sources of financing on the part of the supply of the credits (barriers on the part of the banks) and on the part of the demand (barriers on the part of the entrepreneurs). Among the factors on the part of the entrepreneurs, the study evaluated the familiarity with various methods of external financing, entrepreneurs' attitudes towards using the external sources of financing or the influence of the preferred strategies of company development on using bank credits. We conducted a segmentation of enterprises in Poland in terms of the adopted development strategies and financing the enterprises. The study evaluated also the opinions of the banking milieu as regards the financing and serving the enterprises by banks.

Translated by Andrzej Rozanoff